

Marjana Kordaš

UVODENJE ČITANJA I PISANJA PO METODI AVGS

U svom članku »Evolucija u razvoju globalno-strukturalne audio-vizuelne metodologije« (STRANI JEZICI 3/1975) prof. Klara Montani tumači osnovna načela metode AVGS, njezin razvoj i mjesto koje ona ima u nastavi stranih jezika, pa i kritiku koju je ta metoda doživjela u toku posljednjih dvadeset godina.

Prof. Montani konstatira: »Što se tiče samog načina uvođenja pisanja i čitanja, mišljenja se još razilaze — tu smo još u razdoblju istraživanja i eksperimentiranja, pa će tek rezultati pokazati da li je i koja je grupa istraživača na pravom putu. Vjerovatno će doći do neke sinteze u korištenju raznih iskustava« (str. 182). U tečajevima stranih jezika za omladinu u Pionirskom domu u Ljubljani vodimo nastavu po metodi AVGS već od 1968. g., upotrebljavajući udžbenik »Come and Play« za engleski jezik, »Parlez comme nous« za francuski jezik te udžbenike »Ich und Du«, »Wir und Ihr«, »Bei uns zu Hause«, »Ein Jahr ist um«, »Am Montag fängt die Woche an«, za njemački jezik.

U prvim godinama uvođenja metode AVGS u nastavu strogo smo se i dosljedno pridržavali metodičkih uputa autora. U nastavi na oralnom stupnju ni smo imali većih poteškoća, ali su se one pojavile kad smo trebali uvesti čitanje i pisanje. Iz tog razloga smo se više godina uzastopce planski bavili pristupom na čitanje i pisanje te smo u nastavi isprobavali različite metodičke pristupe i tako teoretskim i praktičnim putem došli do sistema čitanja i pisanja, koji sada slijedimo kod svih triju jezika.

KAD UVODIMO ČITANJE I PISANJE?

Kad ćemo u učenju stranog jezika preći na čitanje i pisanje, to zavisi prije svega od nekoliko činilaca, kao što su:

— *efikasnost učenja, odnosno nastave na oralnom stupnju*, kad je učenik imao priliku razviti svoje govorne sposobnosti do te mjere da mu artikulacija stranih glasova, ritam i intonacija govornog jezika više ne zadaju većih poteškoća. Osim određene vještine u izražavanju učenik je stekao i potrebno poznavanje najosnovnijih jezičnih struktura i usvojimo osnovni fond riječi. Na osnovi intonacijskih uzoraka koji se ponavljaju on je naučio razlikovati između po-

tvrdnih rečenica, pitanja i zapovijedi. Na osnovi ustaljenih rečenica i fraza koje se ponavljaju on je počeo pravilno i spontano reagirati na strani jezik.

— *psihička zrelost i umne sposobnosti učenika*

Učenici moraju biti psihički spremni za novi zadatak, moraju sami poželjeti čitanje i pisanje. Prva jaka želja rađa se odmah kad oni, pošto su stupili u prvi razred osnovne škole, počnu razvijati te sposobnosti u materinjem jeziku. Onda je vrijeme da im se na zgodan način objasni kako za čitanje i pisanje na stranom jeziku još nisu dovoljno zreli i sposobni te će se zbog toga morati još neko vrijeme strpjeti. Da bi ta prerana želja za godinu — dvije stupila u pozadinu, potrebno je da djecu za to vrijeme još više nego dosad aktiviramo dajući im priliku da sudjeluju u zanimljivim i privlačnim aktivnostima, koje će ih toliko zaokupiti da neće imati osjećaj da im je nešto bilo uskraćeno. Međutim, teško je potpuno spriječiti, da bar neki učenici ne pišu poznate riječi fonetički.

— *sposobnost čitanja i pisanja u materinjem jeziku*

U prva dva razreda osnovne škole neka bude glavna briga djeteta posvećena materinjem jeziku. Dijete je veoma motivirano za čitanje i za pisanje u materinjem jeziku te mora prije svega steći stanovitu tečnost u čitanju i vještinu u pisanju i time sebi osigurati uvjete za čitanje i pisanje na stranom jeziku.

Kada, dakle, početi?

Prema vlastitim iskustvima i prema mišljenju jezičnih stručnjaka te dvije jezične vještine pogodno je uvoditi u drugoj polovini drugog razreda osnovne škole, planski pak početi radom u trećem razredu osnovne škole.

Ta granica se odnosi na učenike koji su počeli učiti strani jezik na stupnju dječjeg vrtića te odgovara nivou prosječnog učenika pa je stoga za neke pojedince preniska, odnosno previsoka. Previsoka je za one učenike koji iz bilo kakvih razloga nisu bili osobito uspješni u oralnom učenju: bilo da im je dosadilo učenje, koje u velikoj mjeri zavisi o memoriranju, bilo da su patili zbog slabe slušne percepcije. Tim učenicima bio bi potreban pisani tekst da im se okrijepi znanje i da dobiju osjećaj sigurnosti u upotrebi jezika. Preniska je pak spomenuta granica za one učenike koji su u 2. razredu osnovne škole još nesigurni u pisanju te im učenje materinjeg jezika općenito oduzima prilično mnogo vremena.

Trajanje oralnog učenja, dakle, zavisi od početne starosti djece. Što je učenik na početnom stupnju učenja stariji, to je kraća dob oralnog učenja i obratno. Ako su početnici učenici 2. ili 3. razreda osnovne škole, za oralno učenje dovoljno je šest mjeseci i narednih šest mjeseci za postepeno uvođenje čitanja i pisanja. Kod odraslog je pak učenika moguće govoriti već o simultanom uvođenju čitanja i pisanja s oralnim učenjem.

RAZVIJANJE VJEŠTINE ČITANJA I PISANJA

Prijelaz s govora na pisanu riječ

Na oralnom stupnju učenici nauče do neke mjere komunicirati na osnovi slušanja i govora. Jezik dolazi do njih putem zvuka; u njihovoj svijesti razvijaju se samo zvučne asocijacije na jezik. Time što jezik primaju tek jednim putem, oni mogu u slušnom shvaćanju jezika razviti prilično veliku vještinu. Na prepoznavanje govorne riječi u tekstu prelazimo tek onda kad ovo više ne

može imati štetnog utjecaja na već usvojeni fonetski sistem jezika i kad učenici već prilično suvereno upotrebljavaju osnovne jezičke strukture i osnovni vokabular. Učenicima 2. razreda osnovne škole koncepti pisanog i govornog jezika još su veoma apstraktni, napose ako između njih postoje velike razlike, kao u engleskom jeziku. Kod pojedinaca se događa da još neko vrijeme pišu fonetički dok im razlika između pisane i govorne riječi potpuno ne uđe u svijest.

Uvođenje u čitanje

Čitanje je u učenju stranog jezika treća jezična vještina. Ona predstavlja prijelaz od čiste slušne percepcije jezika prema vizualnoj percepciji. Kod odraslih učenika taj je prijelaz automatičan te faza čitanja može neposredno slijediti fazu oralnog učenja. Djeci osnovne škole potrebno je pomoći da povežu slušne signale s vidljivim simbolima. Potrebno im je pružiti pomoć pri stvaranju mosta između govorne i pisane riječi te svaki put posebice svraćati njihovu pažnju na odnose između govorne i pisane riječi. Zato uvodimo u nastavni proces aktivnosti za stimulaciju čitanja na osnovi prepoznavanja već poznatih struktura i vokabulara. Učitelj počinje uvoditi te aktivnosti mjesec-dva prije početka čitanja. Pri tom upotrebljava nastavna sredstva kao što su:

- ručne slike (flashcards)
- slike, poster i crteži na ploči, opremljeni jednostavnim rečenicama
- natpisi na školskim predmetima, koje učenici mogu vidjeti svaki dan
- slagarnica slova za sastavljanje kratkih rečenica
- lista predmeta iz dječjeg svijeta.

Što veći broj nastavnih sredstava učitelj upotrebljava i što su ta sredstva raznovrsnija, to više se kod učenika utvrđuje vizualna predodžba o jeziku i to trajnije će biti njihovo znanje. Aktivnosti za stimulaciju čitanja vrlo pozitivno utječu na učenike: stimuliraju njihovo zanimanje za pisani jezik i razvijaju sposobnost prepoznavanja jednih te istih riječi u različitim okolinama. Učitelj pak može biti korisno upotrijebiti znatiželju učenika te ih pri prepoznavanju pisane riječi od primjera do primjera upozoravati na ortografske osobitosti stranog jezika, na odnos glas — slovo, na pravilan izgovor, te na kvalitetu pojedinih glasova. Kod engleskog jezika, gdje mnogi glasovi imaju niz grafičnih simbola, potrebno je to još više vježbati. Takve vježbe su korisne i preporučljive i kod njemačkog jezika, gdje je odnos glas — slovo regularniji.

Način čitanja

Spremnost za čitanje prirodno se razvija tokom uvođenja aktivnosti za stimuliranje čitanja. Učenici koji su bili naviknuti slušati i govoriti jezik u misaonim vezama, sposobni su prenijeti taj način i na čitanje.

Čitanje može biti tiho ili glasno. Pri tihom čitanju učenici razvijaju sposobnost primanja čitavih misaonih veza vizualno i sadržajno u isto vrijeme. Pri takvom čitanju radi se o prepoznavanju ili o obnavljanju poznatog teksta.

Pri glasnom čitanju učenik mora usmjeriti svoju pažnju ne samo na razumijevanje sadržaja nego i na pravilan izgovor, intonaciju i na ritam.

Glasnim čitanjem, dakle, navodimo učenika:

- na pravilno razumijevanje znakova interpunkcije, koji su ključ ka intonaciji rečenice

kturama. Na početku su sadržajne promjene manje, premda već najjednostavnije promjene teksta uzrokuju sintaktičke i morfološke promjene. Takvi tekstovi su u udžbenicima za engleski i njemački jezik već uključeni kao scenario ili Hörtext. Mogu pak nastati tokom nastave pri pretvaranju teksta iz dijaloškog u narativni oblik.

Čitanje takvih tekstova učenike veoma motivira, jer oni otkrivaju svoju novu sposobnost da pročitaju građu koju još nisu bili čuli u takvom obliku i zbog toga što čitanjem obnavljaju poznati vokabular i poznate strukture u sadržajno i formalno novom kontekstu. Kao stupanj u razvoju čitanja takvi su tekstovi značajni zato jer ih učenici više ne mogu »čitati napamet«, nego moraju, kombinirajući poznato s nepoznatim, angažirati svoje intelektualne sposobnosti.

Kad učenici razviju sposobnost prepoznavanja i kombiniranja, poželjno je da im se osim osnovnog udžbenika dađe dovoljno prilike i za »lako čitanje« tekstova s, na početku, ograničenim vokabularom i ograničenim brojem struktura.

Engleska serija »Ladybird Key Words Reading Scheme«, koju učitelji u Engleskoj upotrebljavaju za uvođenje čitanja engleskog kao prvog jezika, isto je tako pogodna za uvođenje čitanja engleskog kao stranog jezika, no pritom valja voditi brigu o načelu osnovnog vokabulara, osnovnih struktura i pravilne strukturalne progresije. Učenici mogu razvijati sposobnost čitanja čitajući Collins Minibooks i druge serije, koje su privlačne po sadržajima i po likovnoj opremi. Njemačke serije »PIXIBÜCHER«, »WUNDERBÜCHER« (Carlsen Verlag) i »MINIBÜCHER« (Diesterweg Verlag) prikladne su za učenike s obzirom na sadržaj, premda ne vode brige ni o načelu osnovnog vokabulara, ni o potrebi čestog ponavljanja.

Početak pisanja: upravljano pisanje

Pisanje na tom stupnju možemo uvesti ubrzo nakon čitanja. U nastavnom procesu pisanje predstavlja prirodan razvoj vještine govora. Govor i pisanje su produktivne vještine, koje omogućavaju usmenu i pismenu komunikaciju. Početnom pisanju ne možemo ipak još postaviti tako visok cilj. U prvoj godini pisanja težimo prije svega za tim da djeca usvoje tehniku pisanja. Potrebne su vježbe u pravilnom pisanju.

Glavni je zadatak učitelja da vodi učenike k pravilnom pisanju. Zato treba čitav pismeni rad — domaći i školski — iskorigirati. Učenici su veoma razočarani ako njihov pismeni rad ne komentiramo i ne ocijenimo.

Uvod u pisanje čini alfabet stranog jezika. Učenici vrlo rado uspoređuju alfabet materinjeg i stranog jezika, pronalaze razlike u broju glasova i razlike između grafičkih simbola. Najprvo pišemo štampana slova pa tek onda nastavljamo pisanima. Posebna vježba posvećena je pisanju slova koja su specifična za strani jezik. S tom namjerom možemo sami sastaviti radnu bilježnicu, u kojoj učenik višekratnim prepisivanjem modela uči pisati pojedina slova, riječi i rečenice. Istodobno s učenjem alfabeta uči i sricanje, koje u prvoj godini pisanja mnogo vježbamo.

Načini pisanja

Osnova za pravilno razvijanje navika u pisanju je prepisivanje. Počnemo s prepisivanjem poznate građe, u početku po nekoliko rečenica, zatim tražimo da prepisu sve opširniji dio teksta. Prepisivanjem se učenici uče točnosti u pisanju.

Model im služi kao jezični i formalni oslonac jer su u samostalnom raspoređivanju rečenica još prilično nespretni. Početni pismeni rad učenika svjedoči o njegovu odnosu prema učenju i istodobno u velikoj mjeri nagovještava njegov daljnji jezični razvoj.

Pored prepisivanja postepeno uvodimo zahtjevnije i samostalnije vježbe, kao što su:

- popunjavanje izostavljenih slova u riječima
- prepisivanje teksta s popunjavanjem izostavljenih riječi (Lückentext)
- popunjavanje određenih strukturalnih riječi
- supstitucijske vježbe u kojima treba mijenjati ili strukturu ili leksiku
- transformacijske vježbe
- pitanja i odgovori
- pretvaranje dijaloga u narativni tekst.

To je vrlo korisna i jezično zahtjevna vježba, koju učenici pišu na kraju svakog dijaloga kao rezultat rada pojedinca, čitavog razreda ili kao grupni rad.

Zatim slijedi:

- sastavljanje sadržaja priče uz upotrebu vizualnih stimulusa i na osnovi već postavljenih pitanja; pogodan slikovni materijal možemo naći u priručnicima E. O. Plauen, Vater und Sohn i J. B. Heaton, Composition Through Pictures;
- diktat koji na tom stupnju nema svojstvo klasičnog diktata i čiji cilj nije kontrola znanja ili ocjenjivanje; on je prije svega vježba za utvrđivanje pisanja, vokabulara i struktura.
- autodiktat, kao samostalnija izvedenica diktata, prikladnija za viši stupanj i za sposobnije učenike: učenici po sjećanju napišu sadržaj dijaloga ili drugog teksta.

Ovdje su navedeni tek najosnovniji načini pismenih vježbi, uz koje postoje još brojne varijante. Sve navedene vježbe postepeno vode učenika od reproduktivnog pisanja k produktivnom pisanju, koje je na stupnju viših razreda osnovne škole potrebno dalje razvijati u kreativno pisanje.

LITERATURA

- Mary Finocchiaro: Teaching English as a Second Language, 1958
Mildred R. Donoghue: Foreign Languages and the Elementary School Child, 1963
Wilga M. Rivers: Teaching Foreign Language Skills, 1968